

KPSS
2024
ÖABT

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

VIDEO
DESTEKLİ

COĞRAFYA

KONU ANLATIMLI
ALAN BİLGİSİ - ALAN EĞİTİMİ

Arti - Yapay
Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme
Ayak İzi

Hibrit Kitap
Teknolojisi

Hibrit kitaba erişebilmek
için QR kodu okutunuz.

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

ÖABT Coğrafya Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6829-08-4

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz. Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

15. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Proje-Yayın: Deniz Şahan

Dizgi-Grafik Tasarım: Berna Ardiç Arslan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Değerli Okuyucularımız,

ÖABT COĞRAFYA konu anlatımlı yayınımız Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) Coğrafya Öğretmenliği Alan Bilgisi Testi kapsamındaki soruları çözmek için gerekli bilgi, beceri ve teknikleri edinme ve geliştirme sürecinde siz değerli okuyucularımıza kılavuz olarak hazırlanmıştır.

Kitabın hazırlanış sürecinde, sınav kapsamındaki temel alanlarda kapsamlı alan yazın taraması yapılmış, bu kitabın gerek ÖABT’de gerekse gelecekteki meslek hayatınızda ihtiyacınızı maksimum derecede karşılayacak bir başucu kitabı niteliğinde olması hedeflenmiştir.

Detaylı, güncel ve anlaşılır bir dilde yazılan konu anlatımları, çıkmış sorular ve detaylı açıklamalarıyla desteklenmiş, her ünite içeriği ÖSYM formatına uygun, çözümlü test sorularıyla pekiştirilmiştir. Ayrıca konu anlatımlarında verilen bilgi ve çözüm tekniklerine ek olarak uyarı kutucuklarıyla da önemli konulara dikkat çekilmiştir.

Yoğun bir araştırma ve çalışma sürecinde hazırlanmış olan bu kitapla ilgili görüş ve önerilerinizi pegem@pegem.net adresini kullanarak ya da **0538 594 92 40** numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Geleceğimizi güvenle emanet ettiğimiz siz değerli öğretmenlerimizin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerine katkıda bulunabilmek ümidiyle...

Başarılar...

Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

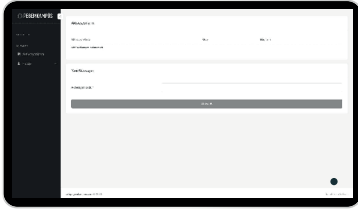
- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
- 3 Konu sonu testlerini çözebilir.

Detaylı anlatım için
QR kodu okutunuz.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

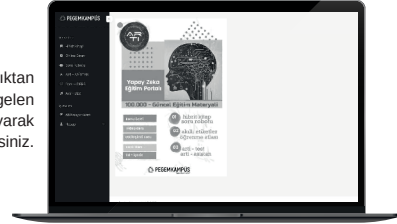
Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna arti.pegemkampus.com yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "Aktivasyonlarım" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "Hibrit Kitap" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.
Hibrit kitaplara kasım ayı itibarıyla erişim sağlanacaktır.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

ALAN BİLGİSİ

1. Bölüm

Coğrafyanın Tanımı, Tarihi ve Bölümleri

COĞRAFYANIN TANIMI, TARİHİ	3
Türkiye'de Coğrafyanın Gelişimi	9
Coğrafyanın İlkeleri (Prensipleri)	10
COĞRAFYANIN BÖLÜMLERİ	10
A. Fiziki Coğrafya	10
B. Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	11
Çözümlü Test	13
Çözümler	14

2. Bölüm

Fiziki Coğrafya

EVREN VE DÜNYA	15
Galaksiler (Gökadalar)	15
Yıldızlar	15
Asteroitler	16
Meteorit ve Meteorlar	16
Kara Delikler	16
Güneş ve Güneş Sistemi	16
Ay ve Özellikleri	20
DÜNYA (YER YUVARLAGI)	21
Dünya'nın Şekli ve Sonuçları	21
Dünya'nın Hareketleri	23
Yerel Saat	25
Uluslararası Saat (Saat Dilimleri)	27
Ulusal Saat	28
Dünya'nın Güneş Etrafındaki Hareketi (Yıllık Hareketi) ve Sonuçları	29
Eksen Eğikliği (Ekvator ile Yörünge Düzlemi Arasındaki Açısı)	30
Güneş Işınlınının Yıl İçinde Dik Düştüğü Enlemlerin Değişmesi	32
Dünya'nın Yıl İçinde Güneş'e Karşı Konumları	33
Gölge Boyu Grafiklerini Yorumlama	35
KARTOGRAFYA (HARİTA BİLGİSİ)	37
COĞRAFİ KOORDİNAT SİSTEMİ	61
Matematik (Mutlak) Konum	62
Göreceli (Özel) Konum	65
Coğrafi Bilgi Sistemi (Cbs) ve Uzaktan Algılama	66
JEOMORFOLOJİ (YER ŞEKİLLERİ)	67

Dünya'nın İç Yapısı	67
Yer Yuvarlağının Yapısı	67
Levha Hareketleri	68
Kıtaların Kayması	69
Jeolojik Zamanlar	70
Yer Kabuğunun Malzemeleri (Taşlar)	73
Kayaçlar	73
Yer Şekillerinin Oluşumu	76
Yer Şekillerinin Oluşum Süreçleri ve Yer Şekillerini Oluşturan Kuvvetler	76
Yeryüzünde Ana Yer Şekilleri	82
DÜNYA ÜZERİNDEKİ BAŞLICA TOPOĞRAFYA ŞEKİLLERİ	87
AKARSU TOPOĞRAFYASI (FLÜVİYAL TOPOĞRAFYA)	87
Akarsuların Oluşturduğu Aşındırma Şekilleri	88
Akarsuların Oluşturduğu Biriktirme Şekilleri	91
KIYI TOPOĞRAFYASI	93
Dalga Aşındırma Şekilleri	94
Dalga Biriktirme Şekilleri	94
Kıyı Tipleri	95
KARST TOPOĞRAFYASI	98
Karstik Aşındırma Şekilleri	99
Karstik Biriktirme Şekilleri	101
KURAK VE YARI KURAK BÖLGELER TOPOĞRAFYASI	102
Kurak ve Yarı Kurak Bölgelerde Aşındırma Şekilleri	102
Kurak ve Yarı Kurak Bölgelerde Biriktirme Şekilleri	104
BUZUL TOPOĞRAFYASI (GLASİYAL)	106
Buzullar	106
Başlıca Buzul Tipleri	106
Buzul Aşındırma Şekilleri	107
Buzul Biriktirme Şekilleri	108
Periglasiyal (Buzul Çevresi) Topoğrafya	109
YAPI TİPLERİ	111
Yatay Yapı	111
Monoklinal Yapı	112
Kıvrımlı Yapı	113
Faylı (Kırıklı) Yapı	115
Dom Yapısı	118

Diskordant Örtülü Yapı	118
Volkanik Yapı	119
Volkanizma İle İlgili Yer Şekilleri	123
Volkan Topoğrafyasında Aşındırma ve Biriktirme ...	123
KLİMATOLOJİ - İKLİM BİLGİSİ	124
Atmosfer	126
İKLİM ELEMANLARI	129
Sıcaklık.....	129
Basınç	136
Rüzgârlar	140
Nemlilik ve Yağış	148
Atmosferde Kararlılık Kararsızlık.....	149
Yoğunlaşma.....	150
Yağışlar.....	152
BÜYÜK İKLİM TİPLERİ	156
BUZ DEVİRLERİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİKLERİ	163
HİDROGRAFYA (SULAR COĞRAFYASI)	165
1. DENİZLER VE OKYANUSLAR	166
2. AKARSULAR	169
3. GÖLLER.....	176
4. YERALTI SULARI	178
5. KAYNAK SULARI	179
TOPRAK COĞRAFYASI.....	183
Toprağın Özellikleri ve Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....	184
Toprak Türleri	187
Toprak Taksonomisi (1975) veya 7. Toprak Sınıflandırma Sistemi.....	189
Heyelan	190
Erozyon.....	191
BİTKİ (VEJETASYON) COĞRAFYASI	192
Bitkilerin Yetiştirme Koşulları	192
Başlıca Bitki Toplulukları	195
Çözümlü Test.....	198
Çözümler	204
3. Bölüm	
Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	
BEŞERİ COĞRAFYA.....	208
NÜFUS COĞRAFYASI.....	211
Nüfusun Yapısı.....	212
Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Piramitleri.....	214

Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	216
Nüfusun Eğitim Durumu	216
Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı	217
Kırsal - Kentsel Nüfus.....	217
Demografik Geçiş.....	217
Nüfus Artışı	218
Nüfus Yoğunluğu Kavramları	226
Nüfus Politikaları	227
GÖÇLER	228
Dünyada Geniş Çaplı Göçlere Örnekler	228
Kavimler Göçü.....	228
Göçlerin Nedenleri	230
Göçlerin Sonuçları	231
Gidilen Yere Göre Göçler	231
Kalma Süresine Göre Göçler.....	231
Göç Teorileri	231
Beyin Göçü.....	232
YERLEŞME COĞRAFYASI.....	233
Yerleşmenin Tarihçesi.....	234
Yerleşmelerin Sınıflandırılması	237
Kırsal Yerleşmeler.....	237
Kent Yerleşmeleri	245
EKONOMİK COĞRAFYA.....	251
Gelişmişlik ve Az Gelişmişlik	252
Küreselleşen Ekonomi.....	256
Ekonomik Faaliyet Türleri.....	257
Tarım Faaliyetleri.....	258
Hayvancılık	270
Ormanlar ve Ormanlardan Faydalanma	273
Madenler	274
Enerji Kaynakları.....	280
Ulaşım	287
Turizm	293
Sanayi	296
Ticaret.....	302
Çözümlü Test.....	306
Çözümler	310
4. Bölüm	
Siyasi Coğrafya	
SİYASİ COĞRAFYA	312

Siyasi Coğrafyanın Gelişimi ve Jeopolitik Teoriler	314
Siyasi Coğrafyada Organizasyonlar:	
Devlet, Millet, Millî Devlet	319
Devletlerin Sınıflandırılması	322
Dünyada Güç Mücadeleleri	331
Dünyadaki Çatışma Bölgeleri	332
Pakt ve Birlikler	333
Kanallar ve Boğazlar	338
ÜLKELER COĞRAFYASI	342
Çözümlü Test	362
Çözümler	367

5. Bölüm İnsan - Doğa Etkileşimi Koruma Alanları

İNSANIN DOĞAYA MÜDAHALELERİ	370
DOĞANIN İNSANA ETKİLERİ	371
DOĞAL AFETLER	372
JEOLOJİK AFETLER	373
METEOROLOJİK AFETLER	376
Türkiye'de Korunan Alanlar ve Turizm	382
Millî Park Oluşturma Konusunda Öngörülen Hususlar	383
Türkiye'deki Millî Parklar	384
Diğer Koruma Statüleri	389
Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Listesinde Yer Alan Değerleri	391
Çözümlü Test	392
Çözümler	394

6. Bölüm Türkiye Coğrafyası

TÜRKİYE'NİN COĞRAFİ KONUMU	395
Türkiye'nin Matematik (Mutlak) Konumu ve Sonuçları	395
Türkiye'nin Özel Konumu ve Sonuçları	396
Özel Tarihlerde Türkiye	397
Türkiye'de Ortak Saat Kavramı	398
TÜRKİYE'NİN JEOPOLİTİK KONUMU	399
MEDENİYETLERİN ÇIKIŞ NOKTASI TÜRKİYE	400
Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Coğrafi Konumu ve Avantajları	400

TÜRKİYE'NİN SINIRLARI	401
TÜRKİYE'NİN JEOLOJİK ÖZELLİKLERİ	403
Jeolojik Zamanlarda Türkiye	403
Türkiye'de Orojenik Hareketler	406
Türkiye'de Epirojenik Hareketler	406
Türkiye'de Volkanizma	407
Oluşumlarına ve Bulunduğu Yere Göre Dağlar	408
Türkiye'de Depremler	409
TÜRKİYE'DE YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	410
TÜRKİYE'NİN BAZI OVALARI VE PLATOLARI	412
TÜRKİYE'NİN OVALARI	413
Buldukları Yere Yani Yükseltilerine Göre Ovalar	413
TÜRKİYE'NİN PLATOLARI	414
TÜRKİYE'DE ÇÖZÜLME	414
TÜRKİYE'DE BAŞLICA TOPRAK TİPLERİ	415
TÜRKİYE'DE TOPRAKLARDAN YARARLANMA	417
TÜRKİYE'DE HEYELAN	418
TÜRKİYE'DE EROZYON	418
TÜRKİYE AKARSULARI	420
TÜRKİYE'DE RÜZGÂRLARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER	425
TÜRKİYE'DE BUZULLARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER	426
TÜRKİYE'NİN YER ALTI SULARI VE KAYNAKLARI	427
TÜRKİYE'DE KARSTİK ŞEKİLLER	428
TÜRKİYE'DE DALGALARIN VE AKINTILARIN OLUŞTURDUĞU ŞEKİLLER	431
TÜRKİYE'DE KIYI TİPLERİ	433
TÜRKİYE'DE GÖLLER	435
TÜRKİYE'NİN İKLİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE TÜRKİYE'DE İKLİM ELEMANLARI	438
TÜRKİYE'DE SICAKLIK	439
TÜRKİYE'Yİ ETKİLEYEN BASINÇ MERKEZLERİ	440
TÜRKİYE'Yİ ETKİLEYEN RÜZGÂRLAR	441
TÜRKİYE'DE NEM VE YAĞIŞ	442
TÜRKİYE'DE İKLİM TİPLERİ	443
TÜRKİYE'NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ	445
TÜRKİYE'DE NÜFUS VE YERLEŞME	449
TÜRKİYE'DE GÖÇLER	462
TÜRKİYE'DE YERLEŞME	465

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI.....	478
TÜRKİYE'DE ARAZİ KULLANIMI.....	479
TÜRKİYE'DE TOPRAKLARDAN YARARLANMA.....	480
TÜRKİYE'DE TARIM (ZİRAAT).....	481
TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK.....	490
TÜRKİYE'DE ORMANCILIK.....	494
TÜRKİYE'DE MADENLER.....	495
TÜRKİYE'DE ENERJİ.....	499
TÜRKİYE'DE SANAYİ.....	502
TÜRKİYE'DE ULAŞIM.....	508
TÜRKİYE'DE TİCARET.....	513
TÜRKİYE'DE KÜLTÜR VE TURİZM.....	517
TÜRKİYE'DE HİZMET SEKTÖRÜ.....	520
BÖLGESEL KALKINMA PROJELERİ.....	525
Çözümlü Test.....	529
Çözümler.....	537

7. Bölüm Alan Eğitimi

COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI.....	543
TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI.....	546
Genel Amaçlar.....	546
COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULAMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR.....	546
COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ GENEL AMAÇLARI.....	547
KAVRAM ÖĞRETİMİ.....	549
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE KAZANIM VE BECERİLERİN YAPILANDIRILMASI.....	554
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE DEĞERLER.....	568
COĞRAFYA DERSİ ÜNİTELERİ.....	574
Çözümlü Test.....	576
Çözümler.....	578
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YAKLAŞIMLAR.....	581
Proje Tabanlı Öğrenme.....	581
Araştırma Ödevleri ve Projeler.....	583
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÇOKLU ZEKÂ.....	584
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE İŞ BİRLİKLİ ÖĞRENME.....	589
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE 5E MODELİ.....	592
ARAŞTIRMA İNCELEME YOLUYLA ÖĞRENME.....	593

COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME.....	594
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE 4MAT ÖĞRENME YAKLAŞIMI (MCCARTHY ÖĞRENME STİLİ MODELİ).....	597
COĞRAFYA EĞİTİMİNDE ELEŞTİREL DÜŞÜNME.....	601
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE YANSITICI ÖĞRENME.....	603
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME.....	605
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	610
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER.....	618
Çözümlü Test.....	638
Çözümler.....	640
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	643
COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ (CBS).....	650
Çözümlü Test.....	656
Çözümler.....	658
KAYNAKÇA.....	661

ALAN BİLGİSİ

COĞRAFYA'NIN TANIMI VE TARİHİ

Coğrafya; insanla doğal çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi ilkeleriyle inceleyen ve sonuçlarını bir bütün hâlinde sunan bilimdir. Bu ilkeler neden, dağılış ve sonuçtur. Örneğin depremi ele alalım. Deprem nedir ve nasıl oluşur, yeryüzünde deprem riski nerelerde az ve fazladır ve deprem sonucunda doğal çevre ve insan bundan nasıl etkilenir? İşte bu soruların cevapları; neden, dağılış ve sonuç ilkelerinin cevaplarıdır.

Coğrafya hakkında ilk çalışmalar milattan binlerce yıl önce yapılmıştır. MÖ 2700 yılında Sümerlilerden kalma tuğla üzerine yapılmış bir dünya haritası bulunmuştur. Başka bir harita da II. Ramses Dönemi'nden kalmadır. Bu haritada bir altın madenin yerini gösterilmektedir.

Coğrafya terimini ilk kez Eski Çağ Yunan düşünürlerinden **Eratosthenes** (MÖ 275-195) yazdığı eserinin adında kullanmıştır. Eserinin adı **Geographika'dır**. Geographie yerin tasviri demektir. Zaten bu dönemlerde Coğrafya daha çok seyyahlar (gezinler), politikacılar ve tarihçilerle birlikte anılıyordu.

İbn-i Haldun'un "Coğrafya kaderdir." ifadesi yaşadığı dönemin coğrafyaya bakış açısını gösterir. **Erol Tümertekin** ise "Bir beşerî bilim olan coğrafya insanın yaşadığı, çalıştığı, bir araya geldiği ve başta kendi yaşama ortamı olmak üzere değiştirmekte olduğu yeryüzünü inceler." demiştir.

Yukarıda verilen bu tanımlarda olduğu gibi eski çağlardan günümüze kadar coğrafya tanımlanırken insan ve doğal ortamın açıklanmasına vurgu vardır. Bu sebeple coğrafyanın konusunun bir boyutunu insan, bir boyutunu doğal çevre (ortam) oluşturmaktadır.

Varenius (1622-1649) coğrafyayı teoloji ile bağlantı görüşünden ayırmış ve öne sürdüğü "temel birlik" fikrini bütün mekân olguları arasındaki bir dizi sıkı bağların meydana getirdiği tek bir yerküre sistemiyle açıklamaya çalışmıştır. Varenius yaptığı sınıflandırma ile olaylara önce tüm dünya ile ilgili genel, ikinci olarak belirli ülkelerle ilgili özel, üçüncü olarak ülkelerin içindeki daha küçük olanlarla ilgili korografik ve yereli anlatan topografik düzeylerde bakıyordu. Coğrafya yalnızca tüm dünyaya değil, her bir yerle ayrı ayrı ilgiliydi. (Özgüç - Tümertekin 2010)

Günümüzdeki modern coğrafi görüşün temelleri 19.yy. başlarında Alman coğrafyacılar Humboldt, Carl Ritter ve Frideric Ratzel tarafından atılmıştır. (Doğanay 2013) Bunlardan Humboldt fiziki coğrafyanın, Ritter ve Ratzel de beşerî coğrafyanın kurucuları sayılır. Tarih boyunca coğrafya ile ilgili görüşler ve eserler aşağıdaki gibidir.

ESKİ ÇAĞ'DA: Herodot, Tales, Aristo, Eratosthenes, Strabon ve Batlamyus coğrafya ile ilgili eserler verenlerdir. Bu dönemde coğrafi bilgiler çoğunlukla gezi ve tasvirler ile basit planlar ve haritalara dayanıyordu.

Thales (MÖ 640-546); İlk Çağ'ın ilk coğrafyacısıdır. Yunan medeniyetinin hâkim olduğu yerlerin coğrafi özelliklerini araştırmış, yeryüzünün ölçülebileceği fikrini ileri sürmüştür. Gemicilerden topladığı bilgilerle harita yapmıştır. **Thales'e göre, Dünya, okyanuslar üzerinde yüzen diske benzeyen bir yuvarlaklığa sahiptir.**

Herodot (MÖ 484-425): Kuzey Afrika, İran, Yunanistan, İtalya ve Hindistan'a kadar uzanan sahayı gezmiş, burada gördükleriyle "**Herodot Tarihi**"ni yazmıştır. "Mısır Nil'in hediyesidir." sözüyle neden-sonuç ilişkisi kurma özelliğine vurgu yapmıştır. Ayrıca gemiciler ve gezginlerden topladığı bilgilerle harita yapmıştır.

Herodot'un Dünya Haritası

Aristo (MÖ 384-322): Siyaset, felsefe ve matematik alanında çalışma yapmış, aynı zamanda coğrafyaya da katkıda bulunmuştur. Dünya'nın küre olduğunu savunmuştur. "Doğal zenginliği yetersiz yerlerde devlet kurmak zordur." sözü ile çevreci görüşün babasıdır. **Politika** adlı eseri, ünlü devlet teorisi adlı görüşü kapsar.

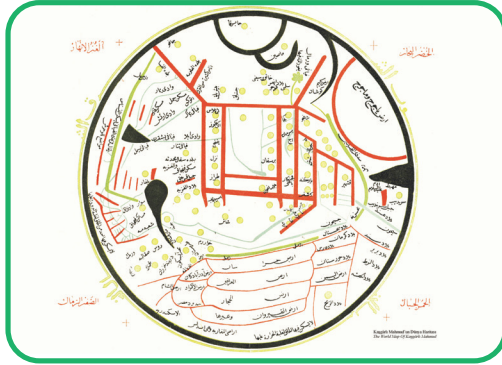
Eratosthenes (MÖ 176-194): Coğrafya sözcüğünü ilk defa **Geographika** adlı eserinde kullanmıştır. Büyük İskender'in seferleri sırasında yeryüzünün hızla genişleyen alanlarını belirleyip haritasını yapmıştır. İskenderiye ile Asvan (Syene) arasında çalışma yaparak dünyanın çevresini hesaplamıştır.

Bir derecelik meridyen yayının uzunluğundan yola çıkarak dünyanın çevresini bugünküne yakın bir değerde hesaplamıştır. Eratosthenes, iyi bir matematik coğrafyacı olmasının yanında bölgesel coğrafyacı olarak da sayılabilir. İskenderiye coğrafya ekolünün de kurucusu kabul edilen Eratosthenes bir dünya haritası çizmiş ve eserine Geographica (Gegraphe) ismini vererek coğrafya biliminin isim babası olmuştur.

Strabon (MÖ 64-MS 21): Amasya'da doğmuştur. İyi öğrenim görmüştür. Gezdiği yerlerin tarihî, coğrafi ve sosyolojik özelliklerini 17 ciltlik **Geographika** adlı eserinde anlatmıştır. Eserinde matematik coğrafya, fiziki coğrafya, jeopolitik ve ekonomik coğrafya üzerine bilgiler vermiştir. Çevre ile insan arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur.

Batlamyus (Pitomele) (MS 108-168): Yunan coğrafyacısıdır. Mısır'da eğitim görmüştür. En tanınmış eseri İslam ülkelerinde **Kitap al Macist (Esrarengiz Kitap)**, Batı ülkelerinde ise Almagest olarak bilinen Megalo Syntaxis'tir. (Büyük Gök Sistematiği) Batlamyus'a asıl ününü kazandıran eser ise Coğrafi Yer Adları Kılavuzu anlamına gelen Geographica Hayfegesis'tir. Konik projeksiyon tekniği ile haritalamanın öncüsü kabul edilen Batlamyus'un dünya haritası döneminin en gerçekçi haritası durumundadır. Uzun süre Kristof Kolomb, Vasco da Gama, Macellan, Batlamyus'un eserlerinden faydalanmışlardır. Eserinde çok sayıda yer adı ve koordinatlarını belirtmiştir.

Divanü Lugati't-Türk'teki Dünya Haritası

ORTA ÇAĞ'DA: Mesudi, Biruni, İbni-Battuta, İbn-i Haldun gibi daha çok İslam dünyasının bilim adamları coğrafya ile ilgilenmişlerdir. İslam dünyasında, eski çağlardaki eserler tercüme edilerek bunlardan faydalanılmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un **Divanü Lugati't-Türk** adlı kitabında harita vardır. Bu çağda Avrupa'da kilisenin baskısı ile bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.

Mesudi: Bağdatlıdır. Seyahatnamesi vardır. Güney ve Güneydoğu Asya, Kafkasya, İran, Suriye, İspanya ve Kuzey Afrika ülkelerini gezmiştir. Çok sayıda eser vermesine rağmen günümüze ulaşabilen tek eseri **Al Müruc Al Zeheb**'dir. (**Altın Çayırklar**) Eser tarihi ve coğrafi tasvirler şeklinde gezi-gözlem izlenimlerini yansıtır.

İbn-i Batuta: Devrin en ünlü gezginidir. Tanca'da (bugünkü Fas) doğmuştur. Hacca gitmek üzere ayrıldığı Tanca'ya 24 yıl sonra dönmüştür. Bu süre zarfında Asya ve Afrika'daki birçok bölgeyi gezmiştir. İbni Batuta Seyahatnamesi adlı eserinde gezdiği bölgelerin din, dil, gelenekler ve sosyo-ekonomik yapılarını tasvir etmiştir.

Biruni: Asıl adı Ebu Reyhan El-Bruni'dir. Çağının matematikçi ve matematik coğrafyacısı olarak tanınır. **El Kanun El Maksudi** isimli eserinde dünyanın büyüklüğü, yarıçap uzunluğu, çevre uzunluğu ve meridyen yayının uzunluğu gibi bilgilere yer vermiştir.

İdrisi: İslam dünyasının Arap coğrafyacısıdır. Endülüs ekolündendir. Akdeniz ülkelerini ve İngiltere'yi gezmiş, Sicilya'da Kral II. Ruggiero'nun Palermo'daki sarayına yerleşmiş ve bu alanda eserler vermiştir. Kendisine **Araplara Batlamyus'u** ünvanını verdiren **Libro del Re Ruggiero (Kral Ruggiero'nun Kitabı)** adlı eserinde Hint Okyanusu ve Afrika kıyıları hakkında tasvir ve açıklamalar içerir.

İbn-i Haldun: Orta Çağ'ın siyasi coğrafyacısıdır. Tarihçi ve sosyologdur. Devletler ile ilgili eserler vermiş, devletler ve kuruldukları coğrafya ile ilgisini araştırmıştır. Aristoya benzer görüşler ileri sürmüştür. En önemli eseri ön sözü olarak nitelendirilen, bazı kaynaklarda ise ayrı bir eser olarak ele alınan **Mukaddime** ile birlikte 8 ciltten oluşan **Kitap El İbar (İbret verici kitap)**'dir. Eserde tarihi ve sosyolojik bilgiler ağırlıkta olsa da beşeri coğrafya ve jeopolitik-siyasi coğrafya bilgilere de yer vermiştir.

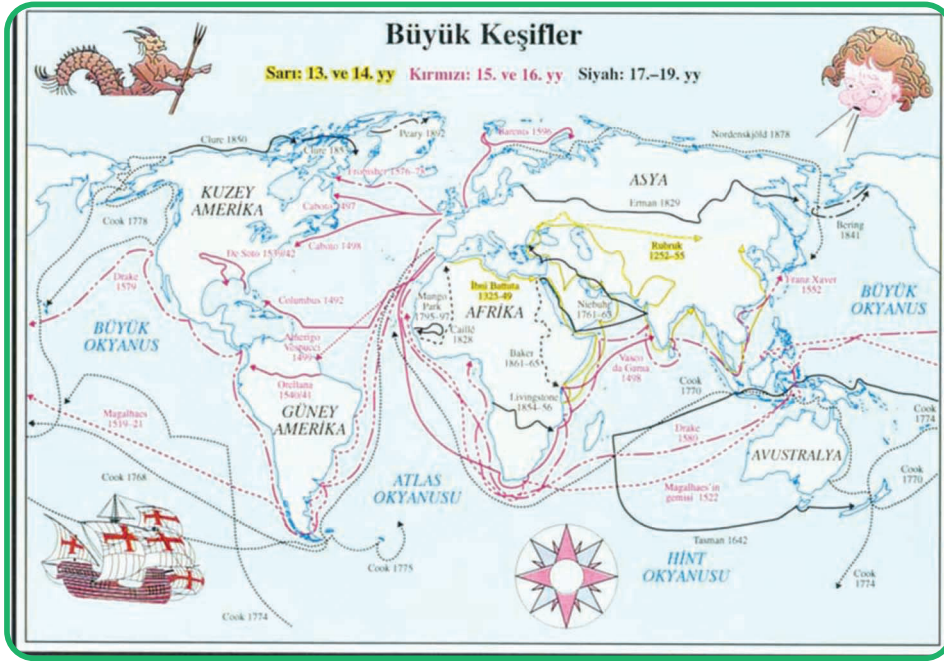
YENİ ÇAĞ'DA: Avrupa'da Rönesans ile pozitif bilimler önem kazanmış ayrıca yeni kıtalar keşfedilmiştir. Çok uzun yolculuklar yapılmış, Amerika, Avustralya ve adalar keşfedilmiştir. Bu dönemde Osmanlı'da Piri Reis, Katip Çelebi ve Evliya Çelebi'nin eserleri coğrafyaya katkı sağlamıştır.

Coğrafi keşifler 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının, okyanus ve kıtaların bulunması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Doğudan başlayan ticaret yolları, Avrupalıların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çok büyük önem taşıyordu. İpek ve Baharat yollarının Osmanlı Devleti'nin elinde olması, Avrupalıları yeni yollar aramaya sevk etti.

Pusulanın icadı, gemicilikteki ilerlemeler, Avrupa'nın doğunun zenginliklerine ulaşmak istemesi bu keşiflerin nedenleridir. Avrupa'da değerli madenlerin az bulunması, kralların, İspanyol ve Portekizli gemicileri desteklemesine neden oldu.

Bu tarihe kadar bilinmeyen Yeni Dünya Karaları olarak ifade edilen Kuzey ve Güney Amerika, Okyanusya, Güney ve Kuzey kutup çevreleri ve çok sayıda ada bu keşifler sonucu bulunmuştur.

Piri Reis Haritası

Portekizli Bartelmi Diaz Ümit Burnu'na, Kristof Kolomb Amerika'ya, Vasco da Gama Hindistan'a ulaşmıştır. Magellan okyanus ötesi seyahatler yapmış ve dünyayı dolaşmıştır.

Bu dönemde Osmanlı'da **Piri Reis**, "**Kitabı Bahriye**" adlı kitabında coğrafi bilgiler vermiş ve harita çizmiştir. Kitabında ve haritasında Akdeniz'i anlatmıştır. Kristof Kolomb'dan, Avrupalı gezginlerden ve korsanlardan faydalanmıştır. Ayrıca Katip Çelebi'nin "**Cihannüma**" ve Evliya Çelebi'nin "**Seyahatname**" adlı eserleri coğrafyaya katkı sağlamıştır.

YAKIN ÇAĞ'DA: Bu dönemde modern coğrafya alanında çalışmalar başlamıştır. Ayrıca coğrafyanın bilimsel alanda gerçek kimliğine kavuşmaya başlaması bu dönemdedir. Bu dönemin başlarında Avrupalı bilim adamları yeni yerler keşfetmişlerdir.

Mackenzie (1764-1820) Kanada'daki gölleri ve ABD'nin batısındaki yerleri bulmuştur.

W. Clark (1770-1835) ile **Meriwether Lewis** (1774-1809) ABD'yi doğu-batı doğrultusunda geçmişlerdir.

James Cook: Yeni Zelanda'yı keşfetmiştir.